

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет соціальних комунікацій і музейно-туристичної діяльності

Кафедра цифрових комунікацій та інформаційних досліджень

Кваліфікаційна робота

бакалавра

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: **Електронне книговидання: сучасний стан та
перспективи розвитку**

Виконала: здобувачка 4 курсу
денного відділення, спеціальності
029 Інформаційна, бібліотечна та
архівна справа напряму підготовки
«Бібліотекознавство та
інформаційно-аналітична діяльність»
Рожкова М. В.

(прізвище та ініціали)

Керівник: старший викладач, кандидат
наук із соціальних комунікацій
Сафонова Т. А.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент: канд. наук із
соц.комунікацій, старший викладач
кафедри журналістики ХДАК.
Куликова О. М.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Харків – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО КНИГОВИДАННЯ В УКРАЇНІ.....	7
1.1 Електронні видання: поняття, переваги та недоліки.....	7
1.2 Феномен електронної книги: історія появи та розвитку.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РИНКУ ЕЛЕКТРОННОГО КНИГОВИДАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	18
2.1. Якість книговидавничого контенту та проблеми ціноутворення на електронні видання	18
2.2 Аналіз контенту українських видавництв.....	21
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Актуальність теми. У наш час, коли світ постійно змінюється у зв'язку з розвитком інформаційних та технологічних процесів, майже кожна людина користується електронними технологіями. Маючи комп'ютер або смартфон та інтернет, можна отримати широкий спектр послуг, таких як замовлення їжі, придбання квитків, одягу та техніки, оформлення документів та купівля книг. Електронні документи вже активно використовуються у повсякденному житті – відкриття платформи Дія прискорило та спростило оформлення багатьох документів.

Пандемія COVID-19, яка змусила усіх перебувати вдома, створила шалений попит на електронні книги у світі, але Україну це не дуже торкнулося. В Україні попит на електронні книги виріс з початком повномасштабної війни. Платформа з продажу книг Якабоо 1 березня 2022 р. зробила безкоштовним увесь асортимент електронних книг у своєму додатку. Попит, у порівнянні з 2021 р., у 2022 р. зріс на 44%, як стверджує CEO платформи, Олена Безугла.

Війна ускладнила виробництво паперових книг – воєнні дії у прикордонних містах, блекаути та зруйнування виробництв не давали змогу друкувати книги у заявлені терміни. Вітчизняні книговидавництва, розуміючи це, починають створювати більше цифрового контенту. Цей процес є більш швидким, тому що не так залежить від виробничих потужностей та кількості людей, пов'язаних з процесом. Електронні книговидання починають займати значне місце в системі книжкового ринку України. Зростає їх продаж, як в книжкових, так і в інтернет-магазинах; в бібліотеках нарівні з традиційними виданнями вони стають широко представленими на книжкових та тематичних виставках. В цьому контексті дослідження сучасного стану електронного книговидання та проблем його розвитку є актуальним та своєчасним.

Об'єкт: електронне книговидання.

Предмет: сучасний стан електронного книговидання та перспективи

його розвитку.

Метароботи полягає в дослідженні та аналізі сучасного стану електронного книгодрукування та визначенні перспективи їх розвитку у майбутньому.

Завдання:

1. Дослідити термінологічну основу, на якій базується сфера електронного книговидання, визначити переваги та недоліки електронної книги.
2. Розкрити історію появи електронної книги – від початку створення до сьогодення.
3. Визначити формати, у яких користувач може читати електронні книги.
4. Виявити аспекти, які впливають на якість книговидавничого контенту.
5. Розглянувши ринок електронних книг з художньої та науково-популярної літератури, провести аналіз контенту сайтів українських видавництв та визначити, як, у порівнянні з минулими роками, змінився підхід до створення електронних книговидань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці питань з теми електронних видань та аспектів, у яких вони досліджуються, присвячено публікації багатьох українських та зарубіжних фахівців. Електронні книговидання розглядалися такими українськими науковцями, як І. Антоненко [9], О. Бакун [10], М. Женченко [11, 12], С. Зайцева [13], О. Каракоз [14, 15], В. Маркова [20, 21], О. Мацкевич [22], Ю. Петяк [27], В. Польова [26], В. Теремко [28] та іншими. Серед зарубіжних дослідників можна відмітити Британського соціолога Дж. Томпсона, який у своїй праці [8] проаналізував сучасний стан книговидавничого бізнесу ХІІ ст.

Автор С. Зайцева у своїй статті [13] наголошує, що електронні книги – не конкурент, який витісняє традиційні книги, а навпаки, розширює їх можливості та вони «розширюють горизонти читацької культури». Прочитавши книгу у електронному форматі, читач може забажати купити

паперову книгу на свої книжкові полиці.

Ю. Орлова, гендиректор «Vivat» , також вважає, що електронні і паперові книги – не конкурують, а взаємодоповнюють один одного. Також вона акцентує увагу на тому, що держава повинна більше уваги приділяти поширенню електронних книг та захисту авторських прав.

Проблеми ціноутворення електронних книг у інших країнах аналізували у своїх статтях автори М. Женченко [11] та С. Зайцева [13].

А. Мартинов, співзасновник видавництва «Лабораторія», В. Круглов, гендиректор видавництва «Ранок» та гендиректор видавництва «Vivat» Ю. Орлова [25], у своїх роботах, розповідаючи про книжковий ринок в умовах війни, висловлюють думку, що електронні та аудіокниги зараз є найперспективнішим сегментом, який треба розвивати видавництвам.

Схожого погляду дотримується і В.Польова[26], яка вважає, що знайшовши правильний підхід для продажів електронної книги, вони будуть перспективним прибутковим сегментом.

В цьому контексті автор Л. Шендерівська [31] взагалі вказує на те, що оцифровані видання можуть не тільки замінити, а й стимулювати продажі традиційних книг. Але, як наголошує авторка, - не зважаючи на усі переваги електронних книг, синтетична книга не може формувати культурний рівень та світогляд підростаючого покоління.

Проблему електронного піратства та авторських прав розглядали такі автори, як С. Зайцева[13], О. Мацкевич [22], В. Теремко [28], К. Трошкіна [30].

В.Маркова [21] розглядала електронну книгу досить критично, вважаючи, що гіпертекстуальна структура імітує роботу головного мозку та традиційна книга, на відміну від енциклопедії, не виграє нічого, переходячи у електронну форму.

О. Бакун у своїй статті [10] аналізує ринок електронних книг сайту Amazon. Користуючись лише сервісами Amazon (Kobo, iTunes, Smashwords,

Createspace, AmazonDirectPublishing та ін.) будь-який автор з будь-якої точки світу може опублікувати власну книгу.

Методи дослідження.Методологічною основою кваліфікаційного дослідження є методи аналізу та синтезу, систематизації; системний та структурно-функціональний підхід.Загальнонаукові методи, такі як синтез, аналіз та порівняння використовувалися на етапі вивчення наукової літератури з метою опрацювання теоретичних основ з теми дипломного дослідження.Структурно-функціональний підхід був застосований для чіткої структурної побудови дослідження з метою об'єктивного розкриття теми дослідження. За допомогою термінологічного методу досліджувався понятійний апарат, що був представлений у роботі, а також було визначені поняття на основі аналізу їх ознак. Порівняльний метод надав можливості порівняти погляди різних науковців на основні поняття, що аналізуються в дослідженні.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО КНИГОВИДАННЯ В УКРАЇНІ

1.1 Електронні видання: поняття, переваги та недоліки

З 2010-х рр. на ринку електронної техніки України з'явилися Pocketbook, AmazonKindle та інші, менш відомі фірми електронних рідерів; починають з'являтися смартфони та майже у кожного є домашній інтернет, одночасно починають активно з'являтися електронні книги. Великий сегмент цих книг – відскановані, оминаючи авторські права, традиційні книги.

Науковці, вивчаючи феномен електронної книги, ставляться до неї по-різному – одні доволі скептично, наголошуючи, що вона ніколи не замінить традиційної, інші бачать в ній загрозу для традиційної книги, а треті прогнозують, що через 10 років електронні книги стануть настільки масовим явищем, що будуть складати 50% книжкового ринку.

На сьогоднішній час немає точної статистики по книжковому ринку України, скільки відсотків складають електронні книги. Але Олена Безугла, CEO Yakaboo, наголошує, що у 2023 р. продаж аудіо та електронних книг на платформі Yakaboo складає лише 10%, а у 2022 р. було лише 3%. Нажаль, піратство все ще залишається найбільшою проблемою, яка відштовхує видавництва від створення електронних та аудіокниг.

На початку дослідження необхідно розглянути співвідношення понять «електронна книга» та «електронний документ». Згідно з Законом України, «Про електронні документи та електронний документообіг», електронний

документ –це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов’язкові реквізити документа [4].

«Електронне видання – документ, інформацію в якому подано у формі електронних даних і для використання якого потрібні засоби обчислювальної техніки»[5].

З поняттям електронної книги все складніше. Немає офіційного визначення у законах України або ДСТУ, лише у деяких тлумачних словниках розкривається це поняття. Наприклад, у Тлумачному словнику з інформатики надається наступне визначення: «електронна книга – це книга, представлена на електронному носіїв інформації» [29].

В. О. Польова [26]розглядала поняття «електронна книга» у таких аспектах:

- електронна книга як електронний документ, який є повною цифровою копією традиційної книги;
- спеціальний прилад для зчитування електронних текстів;
- комплекс взаємозв’язків між пристроєм для зчитування електронних документів та захищених текстів.

За І. Остаповою електронна книга, це:

1. Сукупність давних у пам’яті комп’ютера, призначена для сприйняття людиною за допомогою відповідних програмних та апаратних засобів;
2. Пристрій для читання текстів у цифровому вигляді [24].

На нашу думку, визначення І. Польової найширше та найкраще відбиває сутність електронної книги. Однак, виходячи з представленого вище, можна зрозуміти, що електронний документ та електронна книга – досить широкі та багатогранні поняття. Електронна книга, як повна цифрова копія традиційної, є одним з видів електронного документу.

Проаналізувавши роботи авторів, які вже були названі вище, можна визначити ряд переваг електронної книги над традиційною:

- оперативність - купити, завантажити та почати читати можна за лічені хвилини;
- нижча вартість отримання інформації;
- екологічність – не потребує паперу, виробництва;
- компактність – на одному комп'ютері, смартфоні або електронному рідері може поміститися тисячі електронних книг;
- невелика вага електронного рідера, що дозволяє брати з собою у подорож або читати у громадському транспорті;
- інтерактивність – використовує зображення, графіки, таблиці, 3dзображення та ін.;
- можливість публікації книги/статей без співпраці з видавництвом (самвидав);
- проблеми відсутності місця для зберігання книг втрачають сенс;
- додатковий сервіс та багатомовність – у багатьох електронних книгах є вбудований словник та функція паралельного перекладу іншомовних текстів;
- персоналізація та додаткові можливості – зміна шрифтів, розміру тексту, кольору фону, примітки та закладки;
- нові технології E-inkекранів менше втомлюють зір та дозволяють настроїти підсвітку потрібної яскравості.

Але, незважаючи на великий ряд переваг, є також і недоліки:

- висока ціна електронних рідерів;
- недостатня якість дисплеїв для відтворення кольорового контенту (комікси, артбуки, видання з великою кількістю ілюстрацій);
- залежність від електроенергії. Хоча новітні моделі довго можна використовувати без підзарядки, все ж таки вони її потребують;
- потребує певних навичок користування пристроєм;

- недовговічність. Електронні технології та програмне забезпечення швидко замінюють один одного та старіють. Що ставить під сумнів довговічність електронних документів;

- проблема піратства. Велику кількість друкованих книг переводять у електронний формат, не дотримуючись авторських прав;

- відсутність естетичного задоволення від володіння традиційною книгою (шелест сторінок, запах палітурки, відчуття паперу у руках).

Однією з основних характеристик електронної книги є різні формати.

Формати електронних книг поділяються на:

Відкриті для редагування:

- TXT – простий текстовий формат, без зображень, форматування та складної розмітки;

- FB2 (FictionBook) – формат, створений у 2004 році для зберігання тексту художньої літератури. Може включати зображення, гіперпосилання, виноски та ін. Зараз - один з найпоширеніших форматів електронних книг;

- EPUB (ElectronicPUBlication) – більш складний формат, який може зберігати текст, зображення, аудіо, відео, таблиці та підтримує вбудовані елементи оформлення (шрифти, розмір тексту та ін.)

- LRF – формат, розроблений для електронних рідерів SonyReader. Може зберігати текст, зображення та таблиці;

- DOC та DOCX – це формати, які створені у програмі Microsoft Word. Можуть зберігати в собі велику кількість різноманітної інформації, таку як форматування тексту, дані про вирівнювання, відступи, списки, абзаци. Можуть включати у собі зображення, діаграми, таблиці, сценарії.

- PDF (PortableDocumentFormat) – це формат файлу, розроблений компанією AdobeSystems для подання документів у формі існування окремо від операційної системи. Файл може містити велику кількість зображень, шрифтів та може бути будь-якої довжини і призначений для того, щоб

зберегти вигляд і розмітку, як у оригінального друкованого документа. Використовується для посібників, наукових статей, брошур та ілюстрованих видань з великою кількістю зображень.

Захищені:

- **MOBI** – створений французькою компанією електронних книг під назвою Mobipocket, яка створила безкоштовне програмне забезпечення для електронних рідерів. У 2005 була викуплена Amazon. Формат на основі XHTML та підтримує JavaScript. Підтримує захист DRM, зображення та таблиці, дозволяє інтерактивні дії, такі як додавання приміток, виправлень, анотації та закладок. Був розроблений для оптимізування зображень на мобільних пристроях.

- **AZW** – формат, розроблений компанією Amazon для електронних рідерів Kindle. Схожий на формат MOBI, але вищу ступень захищення, проте ступінь стиснення першого вищий. Використовує засоби захисту DRM від компанії Amazon. Такий захист не дозволяє використовувати файл як на пристрої Kindle, так і на інших пристроях, які дозволяють читати такі книги. Захист DRM на пристрої Kindle прив'язаний до унікального номера пристрою, який пов'язаний з обліковим записом на сайті компанії, де купувався сам пристрій.

- **KF8 (KindleFormat 8)** – формат для останніх моделей електронних книг Amazon Kindle. Пропонує широкий спектр нових функцій та покращень, підтримку HTML5, більш якісні зображення, ширший діапазон налаштувань, як колір тексту, шрифт та ін.

Проблема неякісного контенту або «піратства» в Україні дуже розвинена в усіх видах цифрового контенту – фільми, музика, книги. Хоча і є закони, пов'язані з захистом авторських прав [1, 2, 3], але вони не працюють повноцінно, тому видавництва з побоюванням дивляться у сферу електронної торгівлі.

1.2 Феномен електронної книги: історія появи та розвитку

Американський науковець М. Харт у 1971р. отримав багато часу на користування мейнфреймом XeroxSigma V, який знаходився в університеті штату Іллінойс. Результатом його праці була «Декларація незалежності США» у електронному форматі, яка вважається першим електронним виданням. «Деякий час я думав, чи зможу я придумати щось, що я міг би зробити з комп'ютером, що було б важливіше, ніж введення тексту в Декларації незалежності, щось, що все ще буде там через 100 років, але не міг нічого придумати, і так народився проєкт Гутенберг» [6], – сказав він в інтерв'ю в 2002 р.

З 1981р. у світі починають розробляти стандарти, у яких офіційно описуються комп'ютерні файли як джерела інформації.

У 1991р. з'являється міжнародний стандарт «ISO 9707:1991 Informationanddocumentation — Statisticsontheproductionanddistributionofbooks, newspapers, periodicalsandelectronicpublications, у якому подається перше визначення електронного видання. Згідно з цим стандартом, електронне видання (electronicpublication) - це документ, оприлюднений у машиночитаній формі та відкритий для публічного доступу»[9].

У 1998-1999рр. американська фірма NuvoMedia випускає перший електронний пристрій для читання електронних книг RocketeBook. Він важив 590гр, 32мб пам'яті та розміри 190x130x35 мм. Спеціально для RocketeBook був розроблений один із перших електронних форматів книг RB, заснований на HTML-розмітці, відрізнявся від найбільш поширеної на той час TXT наявністю стилів і підтримкою простих ілюстрацій. Книга випускалася з 1998 по 1999рр. У 1999 р.NuvoMedia зіткнулася з проблемою відсутності контенту і була поглинена компанією GemStar. Коштував \$349.

Одночасно з RocketeBook у 1998р., американською фірмою SoftBookPress, Inc був випущений електронний пристрій для читання

електронних книг, SoftBook. На відміну від «собрата», SoftBook мав пам'ять 2мб, розміри 15.2 x 20.3 cm та вагу 1.3кг.

У 2000 р. з'явився формат Mobipocket. Його створили у Франції, а вже через рік був створений перший рідер, який використовував цей формат.

У 2001р. з'явився перший європейський рідер електронних книг, Cybook. Він був розроблений французькою компанією Cytale та мав пам'ять 32мб, розміри 21 x 16 cm та вагу 1кг. Кількість форматів, які читав рідер, вже наближається до сучасних рідерів: Mobipocket, PDF, TXT, RTF, DOC, JPEG, GIF, PNG, BMP, MP3. Як можна побачити, рідер не тільки відкриває текстові файли, а й зображення з аудіо. Продажі були набагато нижчими від очікуваних та фірма закрилася у 2002 р.

У 2006р. японська компанія Sony випускає SonyReader PRS-300. Він був вже не таким важким - лише 250гр, та мав значно більший об'єм – 64мб з розширенням картою пам'яті до 2гб. Підтримував такі формати тексту та зображень: EPUB, PDF, RTF, TXT, BMP, GIF, JPEG, PNG. Коштував \$399.

У 2007 р. американська фірма Amazon випускає рідер електронних книг Kindle та розпочинає продавати електронні книги на сайті Amazon.com, який є лідером з продажу електронних книг у наш час. Рідер мав розміри 19,5 x 13,5 x 1,7мм, вагу 290гр та 250мб пам'яті. Асортимент форматів був вужче, ніж у конкурентів: TXT, DOC, AZW, TXT, MOBI, PRC, JPEG, BMP, GIF, PNG, MP3. На старті продажів коштував \$399 та мав шалений успіх – усі рідери розкупили за перші 5.5 годин зі старту продажів.

Також у 2007 р. в Україні, вітчизняне видавництво MOST PublishingHouse засновує торгову марку PocketBookGlobal. У 2008 р. з'являється перша модель рідера електронних книг, PocketBook 301. Він мав розміри 118 x 188 x 8,5 мм, вагу 174г, пам'ять 512мбз розширенням картою пам'яті до 2гб. Відкривав аудіо, зображення та майже усі сучасні формати тексту: MP3, JPEG, BMP, TIFF, PNG, FB2, DJVU, RTF, TXT, PRC, PDFHTML, DOC, CHM, EPUB, TCR. Коштував \$330 та мав у комплекті чохол, зарядний пристрій та навушники.

У 2009р. з'являється рідер Onyxbox 60 від китайської компанії ONYX International. Мав розміри 196×121×10,6 мм, вагу 298г, пам'ять 512мб з розширенням картою пам'яті до 2гб. Відкривав найширший обсяг форматів серед конкурентів: FB2, FB2.ZIP, EPUB, DOC, TXT, TXT.ZIP, PDF, DjVu, HTML, MOBI, RTF, CHM, PDB, MP3, JPEG, BMP, TIFF, PNG, Коштував \$366.

Український ринок легальних електронних книг формується у 2007-2008 рр., коли на ринку електроніки з'являються електронні рідери книг.

Першими почали продавати електронні книги українські видавництва «Клуб сімейного дозвілля» та «Ранок». «Клуб сімейного дозвілля» здійснював та продовжує зараз продаж усієї своєї продукції (електронних та друкованих книг) на офіційному сайті видавництва (www.bookclub.ua). Електронні книги продаються у незахищених форматах (RTF, FB2, TXT, PDF, EPUB RTF). Видавництво «Ранок», навпроти, почало продавати у окремо створеній інтернет-крамниці E-RANOK (e-ranok.com.ua), але згодом об'єднують продаж книг усіх форматів на єдиному, офіційному сайті видавництва (ranok.com.ua).

У 2008р., разом з випуском першого рідера, компанія RocketBookGlobal, за прикладом Amazon.com, створює інтернет-магазин ліцензійних книг та журналів українських видавництв, Bookland.net.ua.

У 2010 р. було укладено ДСТУ 7157:2010. «Видання електронні. Основні види та вихідні відомості», у якому визначено види електронних видань та подано їх визначення. У ньому було визначено, що «електронне видання – це документ, інформацію в якому подано у формі електронних даних і для використання якого потрібні засоби обчислювальної техніки»[5].

Автором М. Женченко у його статті було проаналізовано контент онлайн-крамниці. Станом на вересень 2013 р. її використовували як майданчик для продажу своєї цифрової продукції 24 українських видавництва, проте лише вісім видавництв - "Ранок", "Навчальна книга -

Богдан", "Кондор", "Гімназія", "Фоліо", "Школа", "Країна мрій", "Кальварія" - пропонували читачам понад 50 електронних видань [12].

У кінці 2012 р. ObreeyStore замінив Bookland, але фактично, він був поліпшеною версією сайту з ідентичним контентом. Store.Obreey.com був створений для користувачів пристроїв PocketBook. Однак, завдяки тому, що багатомовним контентом можна користуватися на мобільних та стаціонарних операційних системах (Android, iOS, Mac або Windows), на 2013р. це була найбільша мультиплатформна онлайн-крамниця цифрового контенту в Україні [12]. На сьогоднішній час його змінив офіційний сайт PocketBook (rocketbook.ua), де можна придбати одночасно рідер та електронні книжки.

Українські науковці починають активно вивчати феномен електронної книги, але й досі не прийшли до однієї думки. «Представники традиційного книгознавства пропонували під книгознавством розуміти науку про книгу в її традиційному значенні, інші навпаки наполягають на тому, що електронна книга як єдність усіх процесів і результатів організації електронної копії тексту авторського твору в електронне книжкове видання не може не стати законним об'єктом книгознавства, яке досліджується в межах предмета науки про книгу»[14]. У дослідженнях культури читання науковці також дивляться на електронне читання по-різному: одні вважають, що електронна книга має багато переваг та доповнює традиційну книгу, а інші- що електронні книги не зможуть повноцінно замінити традиційні.

На сьогоднішній день, користуються попитом як традиційний так і електронний формат документів. Пандемія COVID-19 пришвидшила цифровізацію та перехід до електронних документів. Почав активніше розвиватися ринок електронних книг, підручників та довідкової літератури.

2020 р. став роком активного зростання попиту на електронні книги у світі, але в Україні росту попиту майже не було. Як зазначає гендиректор видавництва «Ранок»В. Круглов[17] у своїй статті, - у 2020 р.«світовий ринок електронних книжок оцінили в \$18,13 млрд. Очікують, що до 2026 р. він сягатиме \$23,12 млрд, із середньорічним темпом зростання до 4,9% протягом

прогнозованого періоду (2021-2026 pp.). HachetteBookGroup, одне з найпотужніших видавництв світу, оголосило, що в 2020 р. продаж електронних книжок приніс їм 2,38 млрд євро, що на 5% більше, ніж у 2019 р. За даними business.com, до списку найбільших світових ринків електронної торгівлі входять: Китай, США, Великобританія, Японія, Німеччина, Франція, Південна Корея, Канада і Бразилія. Світовий попит на аудіокниги виріс на 25% порівняно з 2019 р. та склав \$3,5 млрд» [19], але Україну він оминув. Попит став більшим лише на паперові примірники завдяки програмі «Підтримка», яку запустили у кінці 2021 р.

Багато українських видавництв починають продавати електронні книги як на офіційних сайтах, так і на сайтах партнерів (Yakaboo, Pocketbook, Librarius, Книгарня є). Активно розвивається сфера електронних підручників та навчальної літератури.

З початком повномасштабної війни попит на електронні книги виріс. Значно вплинула на попит книжкова платформа Yakaboo, відкривши 1 березня, у мобільному додатку, безкоштовний доступ до електронних та аудіокниг. Продажі майже в 1,5 рази зросли не тільки у Yakaboo – сервіс Booknet (український сайт самвидаву електронних книг) звітує про 353000 проданих електронних книг – це у 2,5 рази більше, ніж роком раніше [23].

Попит на електронні книги стимулювала й відмова від книг, виданих в Росії. У війну став складнішим процес видання паперової книги, електронну книгу видати швидше, чим скористалися деякі українські видавництва. Наприклад, Харківське «Фоліо» за 2022 р. випустило 300 нових паперових книжок, електронних – близько 450 [23].

Антон Мартинов (засновник видавництва «Лабораторія») та Віктор Круглов (генеральний директор видавництва «Ранок») у статтях, розповідаючи про книжковий ринок в умовах війни, висловили думку, що електронні та аудіокниги зараз – найперспективніший сегмент, який треба розвивати видавництвам. «Ковід показав, що вони мають стати маст-хевом, а

повномасштабна війна – що без них не буде диверсифікації і майбутнього»[16].

Підводячи підсумки, можна сказати, що електронна книга – це є повна цифрова копія традиційної книги; спеціальний прилад для зчитування електронних текстів та комплекс взаємозв'язків між пристроєм для зчитування електронних документів та захищених текстів[26]. У неї є великий ряд переваг над традиційною книгою та ряд недоліків, які відштовхують від придбання.

Історія електронної книги у світі починається з 1971 р., але в Україні легальний книжковий ринок формується у 2007-2008 рр., коли на ринку електроніки з'являються електронні рідери книг. Також у 2007 році, в Україні, вітчизняне видавництво MOST PublishingHouse засновує торгову марку PocketBookGlobal.

Першими почали продавати електронні книги українські видавництва «Клуб сімейного дозвілля» та «Ранок».

У 2010 р. було укладено ДСТУ 7157:2010. «Видання електронні. Основні види та вихідні відомості», у якому визначено види електронних видань та подано їх визначення.

На сьогоднішній день як традиційний такі електронний формат документів активно використовуються. Багато українських видавництв починають продавати електронні книги як на офіційних сайтах, так і на сайтах партнерів (Yakaboo, Pocketbook, Librarius, Книгарня є). Електронна книга зараз – перспективний сегмент ринку, але він потребує вдосконалення законів щодо авторського права.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РИНКУ ЕЛЕКТРОННОГО КНИГОВИДАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

2.1. Якість книговидавничого контенту та проблеми ціноутворення на електронні видання

Якість сучасного книговидавництва можна розглядати в таких аспектах: питання ціноутворення, захист авторських прав, неліцензійний контент (піратство).

На сьогоднішній час, найважливіші проблеми, які заважають розвитку індустрії, створенню та реалізації електронних книг, - це проблеми ціноутворення та неліцензійного контенту(піратства).

Ціноутворення електронної книги залежить від вартості друкованого видання. Ціна ж друкованого видання складається з таких компонентів:

- редакційно-видавниче опрацювання (переклад, редактура, наявність або відсутність ілюстрацій, верстка);
- об'єм накладу;
- тип поліграфічного виконання (м'яка обкладинка або палітурка, подарункове видання, наявність суперобкладинки та кольорових зрізів);
- вартість поліграфічного матеріалу.

Також на ціноутворення впливає державна політика країни. В Україні немає законів, які регламентують ціни на електронні видання, отже, електронні та аудіокниги не мають пільгової ставки.

Треба відмітити, що уЄвропейському Союзі класифікують електронні видання не як видавничу продукцію, а як програмне забезпечення, тому цифрові книги також не мають пільгового оподаткування.

До 2008р. великі видавництва Великобританії та США використовували свою політику ціноутворення. Дж. Томпсон, професор соціології кембріджського університету виділяв такі моделі ціноутворення [8]:

1. Фіксована ціна на електронні книги, незалежно від того, яка ціна друкованої версії.

2. Зниження ціни на 20% від вартості друкованого видання.

3. Однакова ціна на електронну та друковану книгу, тому що головне у книзі – її контент, а не представлена форма.

На сьогоднішній час, у Великобританії ціни на електронні книги становлять 80% від паперової, тому що більш високі ціни спонукають людей до піратства. У США, переважно, також встановлюється ціна у 80% від паперової. У Німеччині та Іспанії використовують систему єдиних цін.

В Україні, як наголошує у своїй роботі М. Женченко[11], ціна електронної книги складає 20-25% від паперової. Але аналіз контенту українських видавництв (який розміщений у розділі 2.2. кваліфікаційної роботи) показує, що в ціноутворенні на електронні книги немає якоїсь загальної політики. Власники авторських прав отримують роялті – видавець отримує 40-50%, від яких 20-30% отримує автор.

Проблема неліцензійного контенту або піратства наразі є загрозою для електронної книготоргівлі.

На думку автора В. І. Теремко [28] причинами електронного піратства є:

- нігілістичне ставлення до інтелектуальної власності;
- неготовність користувачів платити за контент;
- нерозвинутість системи розповсюдження легального контенту.

Потік неліцензійного контенту формується через:

- електронні магазини, які продають електронні рідери вже з контентом;
- сайти для обміну файлами;
- торренти.

Захистити контент від піратства дуже складно – традиційну книгу легко скопіювати та зробити у будь-якому електронному форматі. Зробити піратську копію займає лише декілька днів, а оперативно блокувати неліцензійний контент у Інтернеті неможливо. На видалення контенту та блокування сайту можуть знадобитися місяці, а відкрити новий сайт з ідентичним контентом – декілька днів.

Статтею 52-1, Закону України «Про авторське право та суміжні права» (від 23.03.2017 р.), додано розділ про захист прав авторів та встановлено порядок дій, які потрібно зробити для закриття піратського сайту. Але при подачі заяви до суду автора потрібно представляти адвоката.

Щоб ефективно вести боротьбу з піратством, потрібно розробити нові закони, які будуть захищати електронні документи та використання DRM технологій.

Digitalrightsmanagement (DRM) або управління цифровими правами – це систематичний підхід до захисту авторських прав на цифрові медіа. Технології DRM фокусуються на тому, щоб виключити можливість крадіжки матеріалів для подальших незаконних піратських маніпуляцій з ними [30].

Безкоштовний засіб захисту від піратства – захист паролем, але він легко обходить та може бути видалений правопорушником.

Найпоширеніший варіант DRM – шифрування. Використовуючи шифрування, доступ до файлів електронних книг мають лише авторизовані користувачі. Щоб придбати та користуватись контентом, необхідно зареєструватися та мати особистий акаунт. Кожному акаунту, після придбання електронної книги, надається особистий код доступу, який неможливо використовувати іншим користувачам. Найвідоміша платформа для читання, яка використовує DRM шифрування, це Amazon Kindle.

Інші варіанти DRM – надавання доступу до продукту лише на обмежений час або одна копія продукту на один пристрій. Перевага такого захисту – покупці не мають можливості поділитися файлом з іншими, але є суттєвий недолік для покупців – при переході на інший акаунт або

електронний рідер, вони можуть втратити усі електронні книги, які придбали раніше.

Наступний спосіб захисту – водяний знак. Кожна копія, яку купили, містить ім'я та адрес покупця. Але недолік цього методу – файл з особистим водним знаком може вільно передаватися на інші пристрої та використовуватися як піратський контент. Усі ці методи захисту контенту є платними послугами для автора.

У США та кількох країнах ЄС працює Національне агентство міжнародних стандартних текстових шифрів (ISTS). Система реєстрації ISTS приймає метадані видань у форматі ONIX. На основі реєстрації твору ISTS включають у ISBN, що полегшує ідентифікацію контенту, опублікованого під різними назвами або, якщо під однією назвою опубліковано два різні твори, а також будь-яку частину об'єкта авторського права[28].

2.2 Аналіз контенту українських видавництв

Для дослідження ринку електронних книговидавань було проаналізовано ринок електронних книг з художньої та науково-популярної літератури та сайти вітчизняних видавництв, які пропонують свій контент. З 50 українських видавництв, лише 16 активно продукують цифровий контент та взаємодіють з платформами продажу електронних книг.

Найбільші українські платформи з продажу паперових та електронних книг - це Yakaboo (yakaboo.ua) та Книгарня Є (book-ye.com.ua). Платформи, які спеціалізуються виключно на електронному контенті, це Librarius (librarius.pro), Абук (abuk.com.ua) та Pocketbook (pocketbook.ua).

У дипломній роботі було проаналізовано сайти таких видавництв: #книголав, Видавництво 21, Видавництво Анетти Антоненко, Видавництво Жупанського, Фабула, Видавництво Старого Лева, Фоліо, Нора-друк, БукБанда, Дім химер, Віхола, КМ-букс, Vivat, Наш формат, Видавництво

«Лабораторія», Клуб сімейного дозвілля, та поширення їх цифрового контенту у кооперації з книжковими платформами Yakaboo та Librarius.

Книжкова платформа Yakaboo була заснована у 2004 році. Напочатку вони функціонували як прокат ліцензійних DVD- та CD-дисків, а у 2009 р. почали працювати як онлайн-книгарня. На 2023 р. це найбільший книжковий онлайн-магазин України.

Платформа Librarius – перший, створений в Україні, додаток для смартфона, для читання українських книг. Створений у 2020 р. він співпрацює з багатьма видавництвами, які випускають електронні книги. На платформі є можливість купити електронну книгу «назавжди» (за ціною видавництва) або орендувати для читання на 14 днів (за півціни).

Усі ціни електронних книг видавництв, які були проаналізовані у кваліфікаційній роботі, на платформах Yakaboo та Librarius аналогічні офіційним сайтам видавництв. На платформах книги недоступні для завантаження, але при додаванні у бібліотеку доступні для читання оффлайн у додатку.

Лідерами ринку електронної книги, за даними дослідження (Табл 2.2.17) є Фоліо (1958 ел. книг), КСД (1036) та з великим відривом ВСЛ (375). Ці видавництва можна вважати й лідерами співпраці та розповсюдження контенту на Yakaboo та Librarius (Табл 2.2.18).

Якщо розглядати видавництва з позиції ціноутворення, то можна побачити те, що кожне видавництво (Табл. 2.2.18.) використовує свою політику щодо цін на електронне книговидання. Найбільші ціни на електронні версії своїх видань у Видавництва 21 (35-90%) та Фабули (50-75%). Найнижчі – у лідерів ринку Фоліо (25-25%), Видавництва Старого Лева (20-40%) та у видавництва БукБанда (30-40%).

Видавництво	Скільки % від паперової складає ціна
Vivat	50-55%

Лабораторія	50-60%
Наш формат	50-65%
Фабула	50-72%
Видавництво Анетти Антоненко	45-50%
Видавництво 21	35-90%
Клуб сімейного дозвілля	30-60%
КМ-букс	30-65%
Фоліо	25-35%
БукБанда	20-30%
Видавництво Старого Лева	20-40%
#книголав	60%
Віхола	50%
Дім химер	50%

Табл. 2.2.1. Ціноутворення на електронні книговидавання.

Важливим є дослідження останніх років, тобто видання у період 2021-2022рр. Аналізуючи видання цифрового контенту за усі роки існування видавництв (Табл. 2.2.17), можна сказати, що переважаюча кількість видавництв, які створюють цифровий контент, з кожним роком виробляє більше цифрового контенту.

Наприклад, Клуб сімейного дозвілля у 2021 р., видав рекордну кількість електронних книговидавань -210 шт., а у Фоліо, ще до початку пандемії, у 2019 р., було видано 660 видань. Але початок повномасштабної війни дуже вплинув на роботу таких видавництв, як Клуб Сімейного Дозвілля, Видавництво Старого Лева, Фабула, Лабораторія та #книголав (Табл.2.2.6; Табл. 2.2.7; Табл. 2.2. Табл. 2.2. 11; Табл. 2.2.13-14).

Але такі видавництва, як Фоліо та Vivat, під час підвищення попиту до українських видань, навпаки, почали видавати набагато більше, ніж у 2021 р., електронних книговидавань.

Першим, ще у 2008р. почало створювати електронні книги Видавництво 21 (Табл.5). Контенту створювалось небагато, лише у 2016р. кількість перейшла за другий десяток. Зараз видавництво має каталог з 280 електронних книг та займає 5 місце по об'ємам створеного електронного контенту (Табл.2.2. 9, Табл. 2.2.17). Видавництво пропонує 4 формати електронних книг (azw3, epub, mobi, pdf) та паралельно реалізує частину (207 видань) на платформі Yakaboo.

Наступним у електронний книжковий ринок входить Клуб сімейного дозвілля, який з початку свого існування починає створювати великий обсяг контенту. Тільки за 2011р. було створено 66 електронних книг, які доступні зараз на сайті. До 2019 р. стабільно створює 25-44 електронних книг на рік, а у 2019р. починає створювати електронні версії для кожної виданої назви. У 2022 р. через повномасштабну війну, починаються труднощі з видавництвом як паперових так і електронних книг, але попри усі негаразди, видавництво не зупиняється. Вже за перші 4 місяця 2023 видавництво створює 63 електронні книги, поступаючись у об'ємах лише видавництву Фоліо, яке випустило 84 електронні книги.

Фоліо, разом з Видавництвом Старого Лева та Нора-друк, починають створювати електронні книги у 2012р. Нора-друк, невелике Київське видавництво, потроху намагається створювати цифровий книжковий контент, але у 2018р. вирішує видавати тільки паперові книги. Фоліо та Видавництво Старого Лева, навпаки, почавши з невеликого обсягу електронного контенту, зараз активно видають та розповсюджують електронні книги, співпрацюючи з платформами Yakaboo та Librarius.

Але не усі видавництва створюють електронні книговидавання з давніх 2010х р. У 2019р., видаючи 110 електронних книг, до ринку приєднуються видавництво Наш формат та активно створює книжковий електронний контент і зараз. Лише у початку 2023 р. вже видано 42 електронних книги.

У наступні роки відкриваються видавництва БукБанда, Дім химер та Віхола. Віхола входить до ринку як видавець нон-фікшн літератури, але з 2022

р. починає видавати художню літературу. За 3 роки існування видавництво створило 48 електронних книговидань.

Віхола			
Рік видання	Кількість	Ціни електронних книг (грн)	Ціни електронних книг (грн)
2023	5	145-225	256-450
2022	16	110-190	215-395
2021	22	110-165	215-350
2020	5	110-120	215-375

Табл. 2.2.2. Контент-аналіз сайту видавництва «Віхола».

Видавництво Дім Химер - незалежне книжкове видавництво, спеціалізація якого – «темна» література (темне фентезі, стімпанк/кіберпанк, горами, містично-психологічні трилери, та ін.) українських авторів. На сьогоднішній день вони пропонують 18 електронних книговидань «химерної» тематики.

Дім химер			
Рік видання	Кількість	Ціни електронних книг (грн)	Ціни електронних книг (грн)
2021	4	120-150	170-300
2020	2	100-200	165
2019	12	50-180	100-360

Табл. 2.2.3. Контент-аналіз сайту видавництва «Дім химер».

БукБанда - інді-видавництво, яке популяризує та видає «мережеву літературу» українських авторів. Разом з книгами видають сувенірну продукцію книжкової тематики та пропонують книги з унікальними кольоровими зрізами, які під замовлення можна придбати на офіційному сайті. Молоде видавництво створило 9 електронних книговидань.

БукБанда

Рік видання	Кількість	Ціни електронних книг (грн)	Ціни електронних книг (грн)
2023	2	80	300-380
2022	2		
2021	5		

Табл. 2,2,4. Контент-аналіз сайту видавництва «БукБанда».

Розглянувши ринок електронних книг з художньої та науково-популярної літератури, можна дійти висновку, що багато видавництв взяли курс на створення електронних книговидавань.

Такі видавництва, як Клуб Сімейного Дозвілля, Видавництво Старого Лева, Фоліо, Наш формат, Видавництво 21 та Vivat вже за перші 4 місяці 2023 р. випустили більше половини від суми, випущеної у 2022 р. Кожне видавництво використовує свою політику щодо цін на електронне книговидавання, що робить для користувачів некомфортні умови для придбання та використання електронних книговидавань.

На сьогоднішній день не тільки великі видавництва - «книжкові гіганти» створюють електронні книговидавання, а й нові та перспективні видавництва, з унікальними та неформатними виданнями українських авторів (БукБанда, Дім Химер), співпрацюючи з платформи Librarius та Yakaboo.

В Україні вже створені платформи Librarius, Абук та Yakaboo, де можна придбати легальні електронні книги, захищені від неліцензійного копіювання.

Підвищений попит на українськомовну літературу вже дає поштовх для створення більшого контенту, тому через деякий час з'являться й інші платформи з легальним та розповсюдженням електронних книговидавань.

Вивчаючи наукові праці дослідників з цієї теми, можна виділити такі перспективи розвитку електронних книговидавань:

1. Зростання об'ємів електронних книговидавань. Обсяг інформації невпинно росте та відповідно зростає кількість електронних видань. У загальній світовій тенденції, кожен рік офіційний приріст електронних видань складає 8%.

2. Інтерактивність. Наприклад, практика вільного редагування - за рахунок вільної взаємодії з контентом сайтів, стирається межа між фахівцями та аматорами.

3. Мультимедійність. Стало можливо доповнювати будь-який текст зображеннями, аудіо, відео та анімаціями, або створювати текст за допомогою оцифрування, розпізнавання та ін.

4. Мобільність. Зміст електронних книговидаць становиться все більш «гнучким» та «легким» - його можна використовувати на різних пристроях, а не тільки на комп'ютері, як раніше. За допомогою телефонних додатків та спеціальних програм можна паралельно читати електронні книги на рідері, планшеті, телефоні, продовжуючи з того місця, де зупинився у останній раз.

5. Зрощування первинних електронних книговидаць з вторинними. Застосовуючи нові технічні засоби, можна створювати електронні версії традиційних видаць, використовуючи техніку для оцифрування та комп'ютерні програмні застосунки.

У наступні роки все більше будуть поширюватися технології та розвиватися ринок електронної комерції. Це може ще більш негативно вплинути на попит до паперових видаць, який з кожним роком зменшується, але, на мою думку, електронна книга ніколи остаточно не витіснить традиційну.

З'являться більше способів доповнення мультимедійними складовими традиційних видаць та більш інтерактивні електронні книговидаць, які будуть доповнювати один одного. Виробництво електронних книговидаць та традиційних інтегрується у єдиний медіапростір. Переваги у реалізації електронного та традиційного контенту будуть у тих видавництвах, які швидше та ефективніше зможуть долучитися та будуть використовувати електронні способи комерції.

ВИСНОВКИ

Проведене у дипломній роботі дослідження дозволило визначити наступне:

1. Україна переходить на шлях цифровізації і це стає найбільшим фактором зростання популярності електронних книговидавань та відповідно вказує на перспективи розвитку ринку електронних книг.

Дослідивши термінологічну основу, на якій базується сфера електронного книговидавання, можна дійти висновку, що електронна книга – це переведена у цифровий формат, повна копія традиційної книги; технічний прилад, на якому можна читати; комплекс взаємозв'язків між технічним приладом для читання та захищеними текстами.

Серед переваг електронної книги можна визначити оперативність, нижчу вартість отримання інформації, екологічність, компактність, невелику вагу електронного рідера, інтерактивність та інші.

Серед недоліків електронної книги можна визначити високу ціну, недостатню якість дисплеїв для відтворення кольорового контенту (комікси, артбуки, видання з великою кількістю ілюстрацій), залежність від електроенергії, довговічність, проблему піратства та відсутність естетичного задоволення від володіння традиційною книгою (шелест сторінок, запах папітурки, відчуття паперу у руках).

2. Окреслено основні формати, у яких користувач може читати електронні книги. Серед них: відкриті для редагування: TXT, FB2 (FictionBook), EPUB (ElectronicPublication), LRF, DOC та DOCX, PDF (PortableDocumentFormat) та захищені: MOBI, AZW, KF8 (KindleFormat 8).

3. Досліджено історію появи та розвитку електронної книги в Україні. Виявлено, що цей процес у світі починається з 1971 р., але в Україні легальний книжковий ринок був сформований лише у 2007-2008 рр., коли на ринку електроніки з'являються електронні рідери книг, а також вітчизняне видавництво MOST PublishingHouse заснувало торгову марку

PocketBookGlobal. Першими у продажі з'явилися електронні книги українських видавництв «Клуб сімейного дозвілля» та «Ранок».

На сьогоднішній день активно використовуються як традиційний та електронний формат документів. Багато українських видавництв починають продавати електронні книги як на офіційних сайтах, так і на сайтах партнерів (Yakaboo, Pocketbook, Librarius, Книгарня є).

4. На сьогоднішній час, найважливіші проблеми, які заважають розвитку індустрії, створенню та реалізації електронних книг - це проблеми ціноутворення, невирішене питання авторського права та неліцензійного контенту (піратства). Тому хоча і можна з впевненістю сказати, що електронна книга зараз є перспективним сегментом ринку, але він ще потребує вдосконалення законів щодо авторського права тощо.

5. Розглянувши ринок електронних книг з художньої та науково-популярної літератури, можна дійти висновку, що багато видавництв взяли курс на створення електронних книговидань.

Лідерами ринку електронної книги, за даними дослідження (Табл. 2.2.17) є Фоліо (1958 електронних книг), КСД (1036) та з великим відривом ВСЛ (375 електронних книжок). Ці видавництва можна вважати й лідерами співпраці та розповсюдження контенту на Yakaboo та Librarius (Табл. 2.2.18).

Такі видавництва, як Клуб Сімейного Дозвілля, Видавництво Старого Лева, Фоліо, Наш формат, Видавництво 21 та Vivat вже за перші 4 місяці 2023 р. випустили більше половини від суми, випущеної у 2022 р. Кожне видавництво використовує свою політику щодо цін на електронне книговидання, що робить для користувачів некомфортні умови для придбання та використання електронних книговидань.

6. В Україні вже створені платформи Librarius, Абук та Yakaboo, де можна придбати легальні електронні книги, захищені від неліцензійного копіювання. Підвищений попит на українськомовну літературу вже дає поштовх для створення більшого контенту, тому через деякий час з'являться

й інші платформи з легальним та розповсюдженням електронних книговидань.

7. Перспективи розвитку електронних книговидань: зростання об'ємів електронних книговидань, інтерактивність, мультимедійність, мобільність, зрощування первинних електронних книговидань з вторинними.

У наступні роки все більше будуть поширюватися технології та розвиватися ринок електронної комерції. Це може ще більш негативно вплинути на попит до паперових видань, який з кожним роком зменшується, але, на нашу думку, електронна книга ніколи остаточно не витіснить традиційну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України. Про авторське право та суміжні права. Закон України від 23.12.1993 в редакції від 22.08.2018 № 3792-ХІІ. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
2. Закон України. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Постанова КМУ від 27.12.2001 в редакції від 22.12.2017 № 1756. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF>
3. Закон України. Про державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва. Постанова КМУ від 18.07.1995 в редакції від 27.12.2001 № 532. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/532-95-%D0%BF>
4. Закон України. Про електронні документи та електронний документообіг. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#o47>
5. ДСТУ 7157:2010. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості. Режим доступу: http://www.ksv.biz.ua/GOST/DSTY_ALL/DSTY1/dsty_7157-2010.pdf
6. A. Flood. Michael Hart, inventor of the ebook, dies aged 64. The Guardian. 8 September 2011. Режим доступу: <https://www.theguardian.com/books/2011/sep/08/michael-hart-inventor-ebook-dies>
7. Marie Lebert. eBooks: 1998 – The first ebook readers. Режим доступу: <http://www.gutenbergnews.org/20110716/ebooks-1998-the-first-ebook-readers/>
8. Thompson John B. Merchants of culture. The Publishing Business in the Twenty-First Century Transformation of Academic and Higher Education Publishing in Britain and the United States. Cambridge : Polity Press Ltd. 432 p.

9. Антоненко І. Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення // Бібл. вісн. 2004. № 2. С. 11-22. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2004_2_5
10. Бакун, О. В. Ринок електронних книжок на сайті Amazon: досвід дослідження // Традиційна культура в умовах глобалізації: збереження автентичності та розвиток креативних індустрій : матеріали наук.-практ. конф., 22-23 черв. 2018 р. Харків : Друкарня Мадрид, 2018. С. 12-18. Режим доступу: https://www.academia.edu/38618250/_%D0%A3_%D0%BF%D0%BE%D1%88%D1%83%D0%BA%D0%B0%D1%85_%D0%BE%D0%B1%D0%B%D0%B8%D1%87%D1%87%D1%8F_%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D1%83_%D1%82%D0%B0_%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83
11. Женченко М. Проблеми ціноутворення в електронному книговидаванні // Вісник Книжкової палати. 2016. № 6. С. 7-10. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2016_6_3
12. Женченко М. Цифрова дистрибуція на книжковому ринку України // Вісник Книжкової палати. 2013. № 10. С. 3—5. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2013_10_2
13. Зайцева С. Перспективи конкуренції української друкованої книги з електронною в інформаційному суспільстві // Вісник Книжкової палати. 2015. № 8. С. 11-13. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2015_8_4
14. Каракоз О. О. Традиційна та електронна книга: проблеми співіснування // Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 23 квітня 2015

- року). Київ, 2015. С. 20–24. Режим доступу: <http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Z-tezy.pdf#page=20>
15. Каракоз О. О. Традиційна та електронна книги через призму проблеми популяризації книги і читання // Питання культурології. 2019. Вип. 35. С. 193-204. Режим доступу: <http://issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/188809/189811>
16. Карманська Ю. «Наш човен не потонув». Коли в Україні буде більше 2 млн читачів, а книжковий ринок доросте до Польщі. Інтерв'ю із видавцем Антоном Мартиновим. Режим доступу: <https://forbes.ua/company/nash-choven-ne-potonuv-koli-v-ukraini-bude-bilshe-2-mln-chitachiv-a-knizhkoviy-rinok-doroste-do-polshchi-intervyu-iz-vidavtsem-antonom-martinovim-04012023-10887>
17. Круглов В. Ринок електронних книжок. Тенденції, вплив COVID-19 і прогнози. Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/elektronni-knigi-ta-biblioteki-onlayn-shcho-zavazhaye-rozvitku-rinku-novini-ukrajini-50164089.html>
18. Круглов В. Слухати чи читати? Як справи на ринку аудіокниг. Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/audioknigi-skilki-koshtuyut-de-znauyti-dani-rinku-novini-ukrajini-50131766.html>
19. Круглов В. Якими будуть книги в майбутньому. Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/maybutnye-knigi-nft-shtuchniy-intelekt-i-rezyume-knizhok-ostanni-novini-50171402.html>
20. Маркова В. А. Книга в соціально-комунікативному просторі : минуле, сучасне, майбутнє. Харків : ХДАК, 2010. 252 с. Режим доступу: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2018/Markova_20_10_mon.pdf
21. Маркова, В. А. Трансформація книги в умовах інформаційного суспільства: культурологічний підхід // Вісник Харківської державної академії культури. Харків : ХДАК, 2004. Вип. 15. С. 101-110. Бібліогр.: 15 назв. НАБ,

- 22.Мацкевич О. Особливості захисту авторських прав у цифровому масмедійному середовищі/ // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2015. № 4. Режим доступу: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2015_4/3.pdf
- 23.Мельник Т. Дешеві й у вогні не горять. В Україні нарешті бум електронних книжок. Як цим хоче скористатися найбільший ритейлер Yakaboo. Режим доступу: <https://forbes.ua/innovations/deshevi-y-u-vogni-ne-goryat-v-ukraini-nareshti-bum-elektronnikh-knizhok-yak-tsim-khoche-skoristatisya-naybilshiy-riteyler-yakaboo-02022023-11455>
- 24.Остапова І. Електронна книга і традиційна книжкова культура / І. Остапова // Бібліотечний вісник. 2003. № 5. С. 38-44. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2003_5_13
- 25.Орлова Ю. Цифра проти паперу. Погляд книговидавця. Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/elektronna-vs-paperova-kniga-poglyad-vidavcy-a-50051705.html>
- 26.Польова, В. О. Поняття “електронна книга” та проблеми її реалізації в Україні// Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 25-27 трав. 2010 р. Київ : ДАКККіМ, 2010. С. 245-246. Режим доступу: http://library.nakkkim.edu.ua:8080/libdoc/konferencii/dokumentoznavstvo_2010.pdf#page=237
- 27.Петяк Ю.Ф. Визначення терміну «електронне видання». Поліграфія і видавнича справа. 2011/2 № 54. С.184–187. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pivs_2011_2_27.pdf

28. Теремко В. І. Сучасна видавнича справа: міжстратегічними загрозами і можливостями // Поліграфія і видавнича справа. 2011. № 4. С. 3-13.
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pivs_2011_4_3
29. Тлумачний словник з інформатики. Д., Нац. гірнич. ун-т, 2010. 600 с.
<http://www.programmer.dp.ua/download/tlumachniy-slovník-z-informatiki.pdf>
30. Трошкіна К. Є. Технологічні засоби захисту авторських прав на електронні книги: США та Україна // Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Право. 2018. Вип. 5. С. 199-203. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslnnp_2018_5_43
31. Шендерівська Л. П. Електронна книга у сучасному українському соціумі // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 25-27 трав. 2010 р Київ : ДАКККіМ, 2010. С. 237-239. Режим доступу: http://library.nakkkim.edu.ua:8080/libdoc/konferencii/dokumentoznavstvo_2010.pdf#page=237